

I Fangedragt

Nu skulde vi saa i nyt Tøj, og Forandringen med os var forbavsende. Vi gik ind i Lejren som en Flok velklædte, maaske lidt smudskede Mennesker, men vi kom ud som nogle rene Landevejsbisser i nogle frygtelige Pjalter med enten et Kryds eller en stor Lap paa Ryggen i Stof af en afstikkende Farve. Min Skjorte var uden Ærmer. Den havde min Formand maaske brugt til Vaske- eller Haleklud. Strømperne var tynde og af Silke, den ene brunrød, den anden sort med lyseblaa Striber. Hat og Vest gaves ikke. Selerne havde de taget fra os, og Livrem var der kun faa, der havde.

Barakken, vi fik anvist, havde Nr. 19, hvor vi fik anvist Plads sammen med Russere og Italienerne og et Par Franskmænd. Der blev ikke megen Soveplads til hver, for vi maatte ligge 5 Mand i 2 Køjer, og Sengene var alle med 3 Etager.

Et Kig ind i Dachaulejrens Sovesal i en Barak. Dette Rum kunde huse mellem 3 og 4 Hundrede Fanger.

Drikkevand fandtes ikke i Lejren, da alt Vand i Hanerne var tyfusbefængt. Og Tyfusfaren for os var særlig stor, fordi vore Nabobarakker var belagt med Tyfuspatienter. Der var ikke saamegen Gulvplads, at vi alle kunde staa der, og Siddepladser var der ingen af. Man maatte altsaa opholde sig i sin Seng, naar man spiste eller hvad andet, man havde for. Paa et Gulvareal, som jeg vil anslaa til at være 10×20 m, maatte vi opholde os sammen med henved 500 Mennesker. Vi fik hver udleveret et Tæppe, der for de flestes Vedkommende kun var en Ralt, men vi glædede os dog til at komme til Ro paa Madrasserne efter Rejsen. Saa lagde vi os fortrøstningsfulde ned paa Lejerne med vort Fodtøj under Hovedet, for der maatte intet være paa Gulvet, saa kunde det ogsaa let blive stjålet, om vi stillede noget fra os.

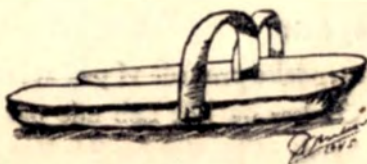
Lus og Lopper

Men det var ikke let at falde i Søvn, for snart begyndte Utøjet at plage os. Det kravlede og bed paa os ustandseligt, og jeg var fuldkommen ulykkelig, for jeg kendte Faren ved Lus og regnede allerede den første Nat at kunne blive paaført Plettyfus, der jo var ensbetydende med den visse Død. Det viste sig dog snart, at det meste af det, der kravlede og bed, var store Lopper og Væggelus, men enkelte fandt dog ogsaa snart almindelige Lus paa deres Krop og i Tøjet. Ved Linningen af min Skjorte sad en hel Kage af gamle Luseæg, men de var kogt ihjel, før jeg fik Skjorten udleveret. Dem kradsede jeg bort med Bladet af en Kniv, som jeg laante.

Hundeføden, vi fik

Til vor Mad fik vi en brun Emaljeskaal, som Emaljen til Dels var slaaet af, saa den i Stedet var beklædt med et Lag Rust. Enkelte af os fik en klodset Træske, men derudover fik vi ingen Spiseredskaber. Skaalen kunde vi vaske i koldt Vand og tørre den af med vort Jakkeærme, og i den blev der serveret $\frac{1}{2}$ l Kaffe om Morgenen, 1 l Roesuppe om Middagen og $\frac{1}{2}$ l The om Aftenen. Desuden fik vi hver Aften $\frac{1}{7}$ af et 4 Punds Rugbrød; 2 Gange ugentlig ca. 25 g syntetisk Margarine, der bestod af Parafinolie der var emulgeret op med Vand. Een Gang om Ugen fik vi en Skive Pølse paa ca. $\frac{1}{2}$ cm's Tykkelse, og om Søndagen Ugens Sukkerration: 1 Spiseskefuld Sukker eller Marmelade. Undertiden kunde vi ogsaa faa en Skefuld flydende Ost, men derudover var der intet at faa. Den daglige Kost inde-

holdt kun faa Kalorier, og man forstaar, hvor slappe vi efterhaanden blev, naar det absolutte Minimum til et Menneskes Eksistens ligger betydeligt højere end de Kalorier, vi fik daglig.

Løjrens Fodtøj i Dachau.

Sygdom og Sult

Til en Begyndelse prøvede vi paa at lave nogle gymnastiske Øvelser og lidt Løb ude paa Barakgaden, men det havde vi hurtigt for lidt Energi til at kunne gennemføre. Mange af Kammeraterne blev ogsaa hurtigt syge. De fik Difteri eller Skarlagensfeber, men i Begyndelsen maatte de dog med ud til de daglige Apeller, der kunde vare fra 5—6 Timer. I al den Tid maatte vi saa, uanset Vejr og Føre, staa i Geledder paa 10 Mand og vente, til det passede Tyskerne at tælle os.

En Dag i Februar Maaned maatte samtlige nye Danske til Lægeundersøgelse for at blive arbejdsmæssigt klassificerede. Vi maatte da lægge alt Tøjet ude paa den aabne Plads og vente, til vor Tur kom til Undersøgelsen. Men da vi kom ind, saa vi ikke noget til Læger. Der var nogle Fanger, som maalte

og vejede os. Min Vægt var da 69 kg. Og de skrev Kort over vore Tænder. Saa kunde vi atter gaa ud og klæde os paa i de fugtige Pjalter, der havde ligget paa den tilsølede Plads imens. Jeg troede selv, at dette var Begyndelsen til Enden, for det maatte dog ende med Lungebetændelse. Men det undgik jeg dog.

Sulten var efterhaanden ved at blive frygtelig. Man spiste hele Dagsrationen af Brødet om Aftenen, saa fik man kun den tynde The om Morgen. Havde man saa dog haft lidt Tobak, men det var det ogsaa smaat med. En Cigaret kunde „skoddes“ 4 Gange, og saa blev der endog en Stump, som kunde ryges i Piben.

De dødes Parade

Vi havde et frygteligt Syn til den anden Side af vor Barak. Der døde mellem 30—40 i Døgnet i Nabo-barakken, og et Par Mand slæbte dem ud og lagde dem nøgne paa Række udenfor vore Vinduer. Naar de var lagt ud, spyttede en paa Brystet af dem og skrev i det vaade deres Nummer med Blækstift. Desuden blev der bundet en Seddel ved højre Stortaa, ogsaa med Nummeret paa, og før de døde blev transporteret til Krematoriet paa en stor Fladvogn, blev Guldplomberne brækket ud af Munden og samlet i en Blikdaase. For at Hovedet kunde ligge stille imens, traadte man dem paa Hagen, og derved aabnedes Munden ogsaa bedre.

Disse Lig var frygtelig afmagrede, og mange af dem havde store Saar paa Benene eller Armene.

Liggesaar saa store som Haandflader og Vand i Benene var ogsaa ganske almindeligt at se.

Hvis de syge blev for talrige, slog man nogle ihjel paa følgende Maade: Samtlige maatte flyttes over i en anden Barak. De syge blev saa i bar Skjorte sat ud paa en Fladvogn, hvor de sad med Benene ud over Kanten langs med Vognens Sider. Undertiden fik de Lov til at tage et Tæppe over Skulderen, men det var ikke Regelen. Saa sad de i Kulde og Blæst et Par Timer, før Vognen kørte med dem; og atter maatte de vente en Time eller to for den Barak, de skulde ind i. Mange døde selvsagt under saadan en Transport, og endnu flere døde de paafølgende Dage. Jeg har set Mennesker, der var døende, hænge paa disse Vogne. Og man slog dem og rev dem brutalt ned af Vognen, selv om de maaske ikke var ved Bevidstheden mere.

Sygepasser blandt Kammeraterne

„Muselmænd“ kaldte man de magre, udhungrede Mennesker, som Lejren var befolket med. Vi Danskere begyndte ogsaa at ligne Muselmænd, og under den megen Sygdom, der blev blandt os, paatog jeg mig at passe de syge, der omsider fik Lov at blive liggende i deres Køjer under Appellerne. Det blev til et mere og mere omfattende Arbejde, efterhaanden som flere blev smittede; og efter 8 Dages Forløb havde vi de første Dødsfald i vore Rækker.

Det var Folk, som ikke havde Mod og Energi til at leve under disse fortvivlede Forhold, der først gik til. Og senere gik det ud over andre ogsaa. Især var det vanskeligt for dem, som blev indlagt paa Revieret (Sygehuset), fordi de foruden f. Eks. Skarlagen maaske blev smittet dér af Plettyfus p. Gr. af de mange Lus ogsaa paa dette Sted.

I den Tid, vi var i Lejren, døde der paa Sygehuset 15 Læger. Men det var kun en ringe Del af alle de døde. Man paastod, at der i hele Lejren døde 4—500 daglig i de værste Vintermaaneder af Lejrens 40.000 Fanger.

De døde bringes ud af Barakken i Dachau.

Tysk Brutalitet og Grusomhed

Selve Lejren var i bogstavelig Forstand bygget paa Lig, idet de første Fanger, som begyndte at anlægge Lejren, var Jøder. Og de slæbte sig til døde, hvis de ikke blev pisket eller slaaet ihjel. Og disse mange Tusinder Lig var begravet i Sumpen under Lejren. Man fortalte om de frygteligste Grusomheder fra Lejrens første Tid, ca. 10—12 Aar tilbage. Det skulde saaledes være en almindelig brugt Straf overfor genstridige Fanger, at man bandt en hel Række af dem sammen ved en Snor, der var fastgjort til hver Mands Kønssdel. Rækken blev saa drevet af Sted i Rundkreds, til nogle af dem faldt omkuld og rev sig selv og de andre i Stykker. Grusomhederne var endnu ikke holdt op, da jeg befandt mig i Lejren, og mange blev henrettet ved Hængning eller blot ligefrem slaaet ihjel. Det var ikke alene de for-

Jugoslaver i Dachau.

Han er iført stribet Fangedragt og forsynet med „Autostrada“.

hadte SS-er, men ogsaa de af Tyskerne ophøjede Overfanger, der slog Folk ihjel.

Jeg har en Nat hørt en gammel Russer, som klagende gik i Døden efter en Omgang af en Polak, som fungrede som Barakformand. Ogsaa vi andre var udsat for deres brutale Fremfærd, selv om de havde en vis Agtelse for os Nordboere, men vi maatte dog finde os i baade Spark og Slag; somme-tider brugte de Suppeøseren til at slaa os i Hovedet med. Den Slags Gerninger udførte de gerne for Tyskerne, naar de saa til Gengæld fik mere Mød end vi andre. Sultne indtil Fortvivlelse maatte vi desuden se paa, at de havde rigeligere med Brød end vi andre. De tillod sig at uddele den tynde Suppe til os og sætte den Rest, der kunde indeholde lidt Kartoffler, til Side til dem selv.

Under Uddelingen af andre Ting, f. Eks. Sukker, sørgede de ogsaa i rigeligt Maal for dem selv, og vi turde ikke gøre Indsigelse, selv om det var aabenbart, at de stjal det fra os.

Den værste af alle Overfanger var Lagerältester, en Armenier, som havde været Fange i henved $\frac{1}{2}$ Snes

Aar. Man paastod, at han personligt havde ombragt Hundreder af Mennesker.

Alt, hvad der var brutalt og umenneskeligt klarede sig bedst og kunde flyde ovenpaa i Lejren. Fine kultiverede Mennesker og deriblandt nogle af Europas allerdygtigste Videnskabsmænd maatte bukke under og ende i Krematoriet, hvis Skorsten røg ustandseligt. Jeg har været i Lejr sammen med et Udvalg af Europas allerfineste Elite, og dog lignede de næsten alle vore mest forhutlede Landevejsbisser herhjemme. Østrigs store Statsmand Schussnitz var en af dem, jeg saa dernede. Professorer fra f. Eks. Wien og andre Byer gik rundt og var blevet til Særlinge, fordi de havde mistet deres Forstand.

Gudstjenester og Præster

Præsterne var alle samlede i 2 Barakker med ca. 700 i hver. De havde et lille Kapel med Alter og Tilla-delse til at holde Gudstjeneste for dem selv.

Vi andre Fanger maatte ikke komme til Gudstjene-ste, men vi holdt dem dog i det skjulte, selv om der var Straf for at deltage og haardest Straf for den, der forestod det. Iøvrigt var der en stærk, religiøs Trang iblandt Danskerne dernede. Folk, som man herhjemme aldrig saa i Kirken uden til Bryllupper og Begravelser, maaske daarlig nok til deres egne Børns Konfirmation, deltog med Interesse i disse smaa Sammenkomster. Og Højdepunktet i disse, vore Andagter, forekom mig at være Fadervor, hvor alle plejede højt at bede med. Da kunde der være Tale om et virkeligt bedende Kor, for Bønnen har hos disse Mennesker vist sjældent haft en saadan Inder-

lighed og givet saa megen Trøst og Styrke som under disse Forhold.

Her lurede Døden i bogstavelig Forstand paa os alle. Og vi var klar over, at det kun var et Tidsspørgsmaal, hvornaar den indhentede os. Maaderne, den kunde naa os paa, var mangfoldige, men ingen var stærkere truet af den, end vi var det. Selv Sømanden paa Havet kunde gaa sikrere for den paa sit Dæk, end vi kunde her i dette Helvede, hvor Sygdom, Snavs og Brutalitet altid lurede.

Paa en Plads i Lejren laa Gasrørene fra en Koncentrationslejr i Polen, som var blevet erobret af Russerne. Men Tyskerne havde afmonteret Gaskamret, hvori de „vergasede“ Fangerne, naar de vilde aflive dem paa en Maade, saa der ikke kunde paavises Voldsmærker efter deres Begravelse.

Den tyske Hærberetning

Vi havde intet at læse uden Nazistbladet, Münchener Nachtrichten. Og selv dette Blad kunde udeblive, naar München blev haardt angrebet af Flyvere. Det har vi kunnet følge med i. Det eneste, der havde Interesse for os, var den tyske Hærberetning. Selv om vi vidste, hvor forløjet den var, prøvede vi ved Hjælp af vore Officerers Fortolkning at finde ud af, hvor daarlig Stillingen efterhaanden blev for Tyskerne. Vi overvejede ogsaa, hvor farligt det var for os, naar de Allierede nærmede sig for stærkt, for vi vidste, at Tyskerne havde ombragt Masser af Fanger, baade i Holland og Polen, før de opgav Lejrene til deres Fjender. Det nærmeste neutrale Land fra os, var Schweiz, men hvordan skulde vi kunne naa det, selv om Mur og Hegn omkring os blev ødelagt? At slippe ud af Lejren var en komplet Umulighed, idet stærke Taarne med Maskin-

Lit de parade i Dachau.

Døde Tyfuspatienter laa nøgne foran deres Barak indtil de blev læsset paa en stor Rullevogn og ført til Krematoriet. Forinden blev de med en Blækstift mærket paa Bryst og Laar, og deres evt. Guldplomber blev brækket af Tænderne og samlede i en Blikdaase.

kanoner bevogtede Hjørnerne af Lejren, som var omgivet af en høj Mur. Udenfor Muren var der anbragt et solidt Hegn af Pigtraadsnet med indlagt Højspænding. Desuden var der talrige Smaataarne med Projektør og Maskingeværskytte samt Vagtposter med Hunde.

Naar Fangerne havde overstaaet deres Karantænetid, kom de paa Arbejde i eller udenfor Lejren. Vi kom aldrig ud at arbejde, fordi vi havde en længere Karantænetid p. Gr. af den megen Sygdom.

Arbejdet i Rustningsindustrien

Dette Arbejde foregik dels i Fabrikker for Rustningsindustrien, dels i bomberamte Byer og Egne, hvor der skulde ryddes op. Men Arbejdet i Fabrikkerne gav ikke store Bidrag til den tyske Krigsindustri, fordi Fangerne paa en eller anden Maade gjorde alt for at sabotere det, de selv havde udført. Der fortælles om en Fange, at han den ene Gang efter den anden fik baade Ros og Belønning for meget vel udført Arbejde med nogle Cylinderhuller i Motorblokke til Flyvemaskiner. Men disse fine Huller gik alle ud af Maskinhallen med hver en lille, næsten usynlig Rids, saa den Motor, de skulde være en Del af, aldrig vilde komme til at gaa ordentligt. Tyskerne kunde selvfølgelig ikke ofre saa megen Vagt paa disse Værksteder, at Driveri i stor Stil blev forhindret. Og desuden lavede Fangerne i den Tid,

Kadavere læses i Dachau for at føres til Krematoriet.

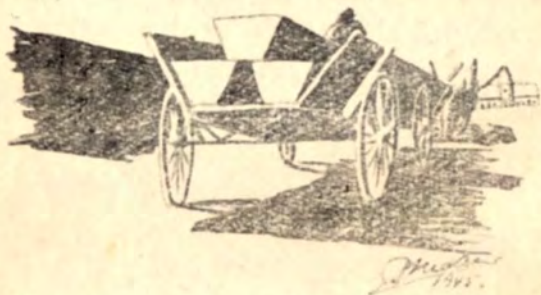
de ikke var bevogtede, saa megen „Camelot“, altsaa Arbejde for sig selv af Tyskernes Materiale, at de kunde forsyne os alle med Fyrtøj, Cigaretrør, Ringe af Kromstaal, Cigaret- og Tobaksæsker o. s. v., alt sammen til Skade og Tab for Krigsindustrien.

Mange af disse Ting var saa fint lavet, at de, naar de engang bliver bragt ud af Lejrene, kunde sælges som veritable Kunstværker, for der blev virkelig ofret baade Tid og Omhu paa dem, ligesom mange Ting var udført med genial Snilde. Gravørarbejdet udførtes i Regelen af Russere, som lod til at have særlige Anlæg for dette Arbejde.

Til en Begyndelse saa vi paa vore udenlandske Kammerater som Individier, der stod betydeligt under os. Deres Udseende var jo ikke absolut tiltalende. De gik alle i noget frygteligt Tøj og var desuden kortklippede, ligesom vi selv. Men Russere og Italienerne havde den saakaldte „Autostrada“, d. v. s. en Maskinbredde ganske tæt klippet Skilning ned over Midten af Haaret fra Pande til Nakke. Det gav dem et særlig tarveligt Udseende.

Men vi andre saa jo heller ikke just elegante ud, og

jeg har ofte antaget Danskere for at være Udlændinge, og derfor blev jeg klar over, at Tito- og Baddoglio-Soldater og politiske Fanger af alle andre Nationer i Virkeligheden var ligesaa gode Mennesker, som vi selv var.

*Ligvogn i Dachau med Æselforspand,
vistnok forbeholdt de døde blandt det tyske Vagtmandskab.*

Koncentrationslejrens Straffe

Man kan ikke bebrejde dem deres Tyvagtighed overfor Mad, for Sulten havde ikke alene længe og håardt banket paa deres Dør, men i høj Grad gjort sit Indtog hos dem.

Ikke desto mindre blev de straffet forfærdelig håardt, naar de f. Eks. saa deres Snit til at snyde sig til et Stykke Brød, eller naar de bare stod paa Vagt for at faa Lov til at vaske „Kübelen“ efter Maduddelingen for at faa de fattige Rester, der endnu kunde sidde i den.

Jeg husker endnu en fransk Maskinarbejder, Picard, der havde tilegnet sig en ekstra Portion Roesuppe. Han blev først banket mør med Knytnæveslag i Ansigtet og Bryst, derefter sparket, indtil han faldt omkuld for tilsidst at blive udstillet til Beskuelse paa

en Taburet ude i Lejrgaden uden at faa Mad den Dag.

Denne Straf idømte Barakformændene ofte. Den udstillede Fange kunde da staa op og fryse paa sin Taburet i op til en halv Dag.

Naar det blev Appeltid, stod han der stadig og ragede op over de øvrige, saa han oven i Købet løb den Risiko at blive iagttaget af Tyskerne, der kom for at kontrollere Appellen. Derved kunde han yderligere blive forulempet eller endog risikere at blive straffet med Døden for sin Forseelse.

Straffene i Lejren var meningsløst haarde. 50 Piske-slag var en mild Straf og meget almindelig. Der blev undertiden slaaet saa frygteligt, at Manden, der blev spændt til en Piskebuk eller en Stol, maaske blev Invalid efter en saadan Omgang.

Staabunker var ogsaa en af de mildeste Straffe. Fangen blev da anbragt i et Slags Skab, hvor det var ham umuligt at sidde eller ligge, saa lille var det. Han maatte da staa op det Antal Dage, han blev idømt, og undertiden „glemte“ de ham yderligere et Par Dage.

Opfindsomheden m. H. t. Straffe var haarrejsende. Man fortalte, at man havde ladet Folk, der f. Eks. klagede over Tørst, faa den stillet paa følgende Maade: Man tvang en Ende af en Brandslange i Munden paa dem og lukkede op for Hanen. Det store Pres sprængte saa det stakkels Offer indvendigt — og saa tørstede han ikke mere!!!

Jeg har talt med en Nordmand, en Kaptajn fra Oslo, som de havde revet alle Negle af Fingrene paa ved at stikke en spids Træpind under Neglen og derved løfte den fra Kødets.

En anden Nordmand havde faaet brækket Kæbebenet, saa hans Underansigt var vokset skævt sammen igen. Han fortalte, at selv hans Kæreste kunde ikke kende ham igen, da hun fik Lov at besøge ham i Fængslet.

I Lejren gik der mange Invalidere. De havde mistet deres Førlighed under en Straf eller i Forhør.

Efterhaanden kom man til at se med helt andre Øjne paa disse stakkels forpinte og forsultede Udlandinge, man var sammen med. Og enkelte af dem forstod ogsaa ved deres eksemplariske og noble Op-

førsel at aftvinge sig — i alle Tilfælde vi Danskes — Respekt. Det var saaledes Tilfældet med en fransk Præst, Prêtre Michel. En fin og højkultiveret Prælat, var han. Stilfærdigt og værdigt tog han sin Skæbne og var yderst tjenstvillig og beundringsværdig til at ofre sig for os andre. Vi førte nogle rige Samtaler med hinanden, han og jeg, selv om det kun var et fattigt Ordforraad, jeg havde i mit Fransk. Da han fik sin Røde Kors-Pakke, fik jeg baade en Cigaret og et Stykke ægte fransk Nougat som en Slags Opmærksomhed fra ham, fordi vi havde arbejdet sammen, han som Tolk, og jeg som Sygepasser, saa vore Kammerater kunde konsultere den ældre, spanske Læge Dr. Marrat fra Madrid. Dr. Marrat havde siddet i Lejren i mange Aar. Han var en meget dygtig Læge, men efterhaanden mærket saa voldsomt af Lejrlivet, at hans Kræfter var ved at være udtømte. Hans Medicin til de ca. 1000 Mand, der konsulterede ham, kunde rummes i en Papæske paa Størrelse med en Skotøjsæske, og hans eneste Termometer gik paa Gulvet en Dag, da vi havde travlt, og saa maatte han nøjes med at skøn-

ne sig til Patienternes febrile Tilstand ved at føle
Pulsen, men tælle den kunde han ikke, da vi ikke
havde hverken Pulstæller eller Lommeur.

Udmattet af Sult og Søvnløshed i Dachau.